

N:o 22.

Af friherre **Alströmer**, *angående skrifvelse till Konungen i fråga om närmare bestämmelser rörande villkoren för värnpliktiges rätt att afflytta från riket.*

I kungl. kungörelsen den 28 januari 1887 om hvad iakttagas bör af värnpliktig, som önskar vinna tillstånd att få från riket afflytta, heter det i 1 §: »önskar värnpliktig, som icke blifvit till landstormen öfverförd, att för vinnande af bättre utkomst, eller på grund af eljest ömmande omständigheter, erhålla tillstånd att afflytta från riket, ingifve han till kompaniområdesbefälhafvaren i det kompaniområde, inom hvilket sökanden är mantalsskrifven, eller, om han är inskrifven å sjömanshus, detsamma är beläget, till Kungl. Maj:t ställd ansökan i ämnet och foge därvid prästbetyg äfvensom uppgift å de medel, öfver hvilka sökanden för verkställande af utflyttningen förfogar, samt de andra handlingar, som han till stöd för ansökningen vill åberopa.»

Det torde icke ofta hafva inträffat, att värnpliktigs ansökan att få ur riket afflytta icke blifvit af Kungl. Maj:t bifallen, för så vidt de inlämnade ansökningshandlingarna varit fullständiga och sökanden icke brustit i afseende å böters erläggande för uteblifvande från inskrifnings- eller mönstringsförrättning, eller eljest haft något med rättvisan ouppgjordt

Under tioårsperioden 1891—1900 hafva icke mindre än 32,306 värnpliktige ynglingar med Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd lämnat Sverige, således i medeltal mer än 3,230 stycken årligen. Det största antalet under denna tioårsperiod utflyttade år 1893, då 6,972 värnpliktige lämnade landet, och det därefter största antalet, nämligen 3,489, utvandrade år

1900. Man kan inför dessa siffror med fog säga, att reflexionerna göra sig själfva, eller är det icke den händelse, som ser ut som en tanke, att året *efter* urtima riksdagen det största och året *före* afgörandet af det väntade nya härordningsförslaget det näst största antalet emigranter i värnpliktsåldern lämnat landet, i synnerhet om man därtill lägger, att emigrationen af värnpliktige under det sista året skall hafva ökats med 2,259 personer, eller från 4,572 stycken under 1901 till 6,831 stycken under 1902.

Jag tror icke, att sammanhanget mellan den ökade värnplikten och den ökade emigrationen kan förnekas, äfven om det villigt må erkännas, dels att fruktan för de ökade vapenöfningarna efter hand sannolikt kommer att minska, och dels att de ekonomiska förhållandena i landet icke oväsentligt inverkat och alltjämt komma att inverka på emigrationen i allmänhet och således äfven på den värnpliktiga ungdomens utflyttning.

Då det emellertid, oafsedt det större eller mindre antalet värnpliktige, som det ena eller andra året utflyttat, är ett faktum, att Kungl. Maj:t aldrig, om icke på allra sista tiden, plägar afslå värnpliktigs ansökan att få ur riket afflytta, där vederbörliga formaliteter iakttagits och den sökande icke häftar för af en eller annan anledning ådömda böter, så framgår däraf med all önskvärd tydlighet, att kungl. kungörelsen den 28 januari 1887 blifvit så tillämpad, att en uttalad önskan i detta afseende är allt, som fordras af den värnpliktige för att han skall äga rättighet att undandraga sig sin värnplikt. Ett faktum är det äfven, att flere tusen af våra unge män i värnpliktsåldern hafva lämnat landet för att söka sin lycka i annat land, vanligen Amerika, eller för att därigenom undgå de ökade kraf, som fosterlandet nödgas ställa på sina söner med hänsyn till vapenöfning och försvarsförmåga. Utan att vilja fälla någon dom öfver dessa värnpliktiga emigranter, synes det mig vara alldeles otvifvelaktigt, att staten har *rätt* att hindra sina medlemmar att, sedan de uppnått den ålder, då de kunna börja att återgälda uppoffringarna från det allmännas sida för deras undervisning och uppfostran, öfvergifva sitt land; och jag menar, att det äfven är statens *plikt* att så göra, icke allenest ur statens synpunkt, utan äfven för de unga emigranternas eget bästa, hvilka, lockade af falska förespeglningar eller frestade af den äfventyrslusta, som mer eller mindre utpräglad torde finnas hos all ungdom, den svenska icke undantagen, lämna sitt fosterland för att i aflägsna länder gå ovissa öden och ofta nog en säker undergång till mötes. Den åberopade kungl. kungörelsen torde äfven vara ett bevis på, att Kungl.

Maj:t har en sådan uppfattning om åtminstone statens rätt, då Kungl. Maj:t fordrar, att tillstånd att från riket afflytta skall *begäras*.

Det säges visserligen i den nämnda kungörelsen, att skälen, som skola angifvas för att motivera den värnpliktiges önskan att från riket afflytta, skola vara »vinnande af bättre utkomst», eller »eljest ömmande omständigheter»; men då någon ingående pröfning af dessa skäl icke torde förekomma, är detta naturligtvis en död bokstaf utan inre betydelse, och strängt taget fordras icke något annat skäl för ansökningens beviljande, än en uttryckt *önskan* att emigrera. Det kan för öfrigt ifrågasättas, huruvida »vinnande af bättre utkomst» i allmänhet kan betraktas som en »ömande emständighet», ty förhållandena äro här i Sverige, dess bättre, icke sådana, att landets dugligaste och mest arbetsföra söner tvingas att emigrera för att finna sin utkomst. Här är godt om arbetsförtjänst för den, som verkligen vill och kan arbeta. Jag tror äfven, att de, som genomgått den allmänna värnpliktens skola, få en annan syn på tingen och skola förlora lusten att emigrera. De oförståndige, som icke inse fördelarne af värnpliktens uppfostrande ändamål genom vaperöfningarnas fysiskt välgörande inverkan på kroppsutvecklingen och den teoretiska undervisningens bildande och förädlade inflytande, må staten hafva rätt att därtill tvinga, i synnerhet som därigenom icke blott individernas utan hela landets bästa tillgodoses och utsikterna att kunna försvara dess oberoende väsentligen ökas därigenom, att landets bästa och kraftigaste söner stanna kvar och lära sig att försvara det i farans stund. Att villkoren för rättighet att ur riket afflytta måste skärfas, torde således ligga i öppen dag. I andra länder är friheten att under värnpliktsåldern utflytta mer eller mindre inskränkt, och om jag ej alltför mycket misstager mig, är det i ett eller annat land alldeles förbjudet under en viss del af värnpliktsåldern att utvandra. Jag skall tillåta mig anföra huru härmed förhåller sig i Tyskland, där förhållandena ju i många andra afseenden likna de hos oss rådande.

I tyska riket meddelas icke rätt till utflyttning åt värnpliktig, från fyllda 17 år till och med fyllda 25 år, med mindre än att han kan förete af vederbörande utfärdadt intyg, att ansökan om utflyttning »icke uppenbarligen sker i afsikt att undandraga sig vederbörlig tjänsteplikt i hären eller flottan». Sådant intyg skall vara utfärdadt af en s. k. »Ersatzkommission» inom vederbörande område, hvars ständiga ledamöter äro en officer och en civil ämbetsman. Den senare, som på förslag af »krets-dagen» tillsättes bland jordägare och ämbetsmän inom kretsen, är i Preus-

sen i regeln vederbörande landtråd eller polisdirektör. Denna kommission, som äger alla förutsättningar för personkännedom och kunskap om öfriga förhållanden inom orten, åligger att samvetsgrant undersöka, huruvida den värnpliktige, som söker förskaffa sig rätt till utflyttning, icke uppenbarligen gör detta i afsikt att undandraga sig sin tjänsteplikt. Om det visar sig att så är fallet, skall det för utflyttnings beviljande nödvändiga intyget den sökande förvägras. Ersatzkommissionen är i detta fall sista instansen. Den civile ledamoten af Ersatzkommissionen har dessutom till sitt biträde lägre civila myndigheter, som äro pliktige att, så snart till deras kännedom kommer, att någon värnpliktig har för afsikt att utvandra, därom genast göra anmälan till den civile ledamoten af kommissionen. Sådan anmälan skall äfven göras angående den, som efter erhållet utflyttningsstillstånd icke inom sex månader begagnat sig af tillåtelsen att lämna kejsardömet, i hvilket fall det gifna tillståndet förlorar sin kraft. Skulle meningsskiljaktighet mellan de båda ständiga medlemmarne af Ersatzkommissionen uppstå rörande afsikten med ansökan att få utvandra, så skall »Oberersatzkommissionens» afgörande inhämtas, innan något tillstånd till utvandring får lämnas. Denna öfverkommission räknar såsom ständiga ledamöter en högre officer och en högre civil ämbetsman. Det måste naturligtvis vara förenadt med stora svårigheter att kunna afgöra, om utflyttningen önskas för att den värnpliktige därigenom skall kunna undandraga sig den militära tjänstgöringsskyldigheten; men med de medel, som stå den tyska undersökningskommissionen till buds, torde i de flesta fall kunna konstateras, om så är förhållandet eller icke. Straffbestämmelserna för otillåten utvandring återfinnas i Strafgesetzbuch für das d. Reich § 140 och variera mellan 150 och 3,000 Mark böter eller fängelse från en månad till ett år. Sker otillåten utvandring, sedan ett kejsarligt förbud för utvandring under krig eller hotande krigsfara utfärdats, höjes straffet till högst 2 års fängelse, hvarjämte böter till högst 3,000 Mark kunna ådömas. Äfven försök till brott af här ifrågavarande art är straffbart, och i vissa fall kan beslag läggas på dens egendom, hvilken utvandrat utan vederbörligt tillstånd.

Såsom af förestående korta utredning framgår, har man i Tyskland med hänsyn till värnpliktiges utvandring åtminstone försökt att vidtaga åtgärder till förekommande af utvandring i afsikt att undandraga sig värnplikten, och, ehuru jag ingalunda vill påstå, att den i Tyskland använda metoden är fullt tillämplig hos oss eller ens skulle vara möjlig att här införa, är jag dock öfvertygad om, att, ifall en noggrann undersök-

ning, rörande motiven för de värnpliktiges önskan att få ur riket afflytta, här i vårt land föregått ansökningarnas inlämnande till Kungl. Maj:t, så hade en stor procent af de värnpliktige, som på de sista 10 åren utvandrade, fått sina ansökningar afslagna, de unge männen själfva till största fördel och lycka, men äfven fosterlandet till nytta och välsignelse. Det är ingen småsak, som det här gäller, då en hel armé genom dessa emigranter gått förlorad för fosterlandets försvarskraft.

I den af Konung och Riksdag i sammanhang med det nya härordningsförslaget år 1901 antagna värnpliktslagen heter det i 1 §: »Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguet år» och i 4 § nämnes hvilka som äro från värnpliktens fullgörande frikallade, nämligen de, som äro till tjänst vid rikets försvar oförmögne; men det står ingenstädes nämndt, att den, som »för vinnande af bättre utkomst» eller »eljest ömmande omständigheter» önskar från riket afflytta, skall hafva rättighet att med Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd blifva från värnpliktens fullgörande frikallad. Enligt kungl. kungörelsen den 28 januari 1887, som ännu äger gällande kraft, står det emellertid *hvarje svensk man i värnpliktsåldern* fritt att utvandera, blott han därom uttalar en önskan. Det förefaller mig, att denna kungl. kungörelse hade bort undergå en behöflig revision i och med antagandet af den nya värnpliktslagen, alldenstund själfva grundbestämmelsen i *lagen* faktiskt upphäfvades genom *kungörelsen*, så som den tolkas. Det hade icke, synes det mig, varit orimligt, om, såsom ursprungligen var föreslaget, staten hade fordrat en särskild »värnskatt» af den, som är till krigstjänst fullt duglig, men af en eller annan orsak medgifves rättighet att genom utvandring undandraga sig sin värnplikt, och jag håller äfven före, att staten kunde fordra värnskattens utgörande äfven af sådana, som i afsikt att undandraga sig värnplikten ur riket afflytta före värnpliktåldern, t. ex. efter fyllda 18 år. Jag skall för närvarande icke inlåta mig närmare på dessa frågor, hvilka jag förmodar att, liksom frågan om kontrolleringen af motiven hos dem, som ingifva ansökningar att få utvandera, komma att tagas under ompröfning, ifall min motion vinner det afseende, som jag hoppas och vågar tro att den förtjänar. Om det anses vara alltför svårt och måhända motbjudande att här i »frihetens stamort på jorden» införa sådana åtgärder som i Tyskland för undersökning af de skäl, som föranledt den värnpliktiges ansökan att ur riket afflytta, torde det likväl vara både möjligt och behöfligt att underkasta dem *någon* pröfning, innan de utan vidare bifallas, och införandet af en värnskatt, som skulle drabba alla emigre-

rande värnpliktige lika, innebär åtminstone ingen orättvisa. En sådan bestämmelse skulle lämpligen kunna införas såsom ett tillägg till § 4 i värnpliktslagen.

Då frågan emellertid fordrar en noggrann utredning, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

- att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under ompröfning och för Riksdagen föreslå de närmare bestämmelser rörande villkoren för värnpliktiges rättighet att från riket aflytta, hvilka, utöfver hvad för närvarande finnes föreskrifvet, lämpligen må kunna stadgas i afsikt att i betydlig mån inskränka denna emigration af värnpliktig ungdom.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1903.

Jonas Alströmer.
